

ÅMLI KOMMUNE

- BYGDA FOR ALLE

Veteranplan for Åmli kommune

Vedtatt av kommunestyret 2.10.2020, sak 20/59

INNHALD:

1	Innledning	3
2	Statlige og kommunale føringer	3
	2.1 Statlige føringer/grunnlaget for kommunale planer:	3
	2.2 Kommunale føringer	4
3	Status Kunnskap om veteraners levekår	4
	3.1 Forsvarets arbeid med veteraner	5
	3.2 Norges Veteranforbund for Internasjonale Operasjoner - NVIO	5
	3.3 Skadde i internasjonale operasjoner- veteranforbundet SIOPS	5
	3.4 Regionalt ressurscenter om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging - RVTS.....	5
4	Aktuelle tjenester og tilbud i kommunen	6
	4.1 Lavterskel tilbud til veteranen	6
	4.2 Ivaretagelse av familier	6
5	Utfordringer	6
	5.1 Anerkjennelse	6
	5.2 Kunnskap	7
	5.3 Forpliktende samarbeid – en dør inn	7
6	Satsingsområder, mål og tiltak	8
	6.1 Anerkjennelse og samarbeid mellom relevante aktører	8
	6.2 Informasjon	8
	6.3 Kompetanse	8
	6.4 Forpliktende samarbeid	8

1 Innledning

Siden 1947 har 100 000 nordmenn tjenestegjort i internasjonale operasjoner på våre vegne. Dette omfatter 100 operasjoner på fire kontinenter. Siden oppstarten av FN - operasjonen i Libanon i 1978 har mer enn 40 000 bidratt i fredens tjeneste for Norge og det internasjonale samfunnet.

Historien viser oss at man ikke alltid har hatt fokus på veteranivaretagelse. Behandlingen av krigsseilerne etter krigen er i så måte et eksempel på hvordan samfunnet tidligere har unnlatt å anerkjenne og ivareta dem som har gjort en innsats på vegne av nasjonen.

I regjeringens oppfølgingsplan «I tjeneste for Norge» (2014) og Regjeringens oppfølgingsplan (2014) oppfordres landets kommuner til å utvikle kommunale planer for å sikre Norges veteraner fra internasjonale operasjoner et best mulig tilpasset tjenestetilbud. Nordmenn har ofte gjort tjeneste i krevende og farlige situasjoner. De skal ha anerkjennelse for den jobben de har utført.

For noen kan tjenesten gi både fysiske og psykiske skader. I sin ytterste konsekvens kan tjenesten føre til tap av liv. Vi har et tydelig og klart ansvar for å ivareta skadet personell, uavhengig av hva slags skade og når den kommer til uttrykk. Dette ansvaret involverer flere sektorer og aktører.

Arbeidet med å redusere risikoen for skader skal videreføres, og de skadde og deres pårørende skal få den oppfølgingen de trenger. Veteranene påpeker at de opplever manglende anerkjennelse for sin innsats, mangelfullt og lite tilgjengelig hjelpetilbud for de som får problemer og mangel på forståelse for hvilken kompetanse tjenesten gir.

2 Statlige og kommunale føringer

2.1 Statlige føringer/grunnlaget for kommunale planer:

Tiltak 14 i Regjeringens oppfølgingsplan (2014) slår fast følgende: «Det bør legges til rette for bedre samhandling og utvikling av lokale tiltak for oppfølging og ivaretagelse av personell som har vært i internasjonal tjeneste. Kommunene oppfordres til å utarbeide kommunale eller interkommunale veteranplaner. Planene bør fokusere på behov til veteraner og deres familier, med fokus på samhandling mellom ulike kommunale aktører. Sentrale elementer i planene bør være kompetanseheving, beskrivelse av forpliktende samarbeid mellom relevante aktører, og ivaretagelse av veteraner og deres familier, som har behov for ulike tilbud.»

Alle veteraner bor i en kommune, og det er kommunene som er den primære tjenesteleverandør, også til denne gruppen. Forsvaret ønsker å dele den kunnskap, erfaring og kompetanse man har på veteranfeltet med kommunene. Dette for å bidra til at kommunene kan løse det oppdraget regjeringen har formulert i Regjeringens oppfølgingsplan på en best mulig måte.

Forsvaret har gitt ut en veileder med grunnlag for kommunale veteranplaner: Grunnlag for utvikling av kommunal veteranplan <http://forsvaret.no/tjeneste/veteraner/lenker/veteranplan>

Folketrygdloven regulerer veteraners rett på ytelser fra NAV.

2.2 Kommunale føringer

Helse og omsorgstjenesteloven og opplæringslova gir føringer for kommunens sørge - for - ansvar for tjenester til alle innbyggere, inkludert veteraner.

Helse og omsorgstjenesteloven: «Kommunen skal sørge for at personer som oppholder seg i kommunen, tilbys nødvendige helse - og omsorgstjenester. Kommunens ansvar omfatter alle pasient - og brukergrupper, herunder personer med somatisk eller psykisk sykdom, skade eller lidelse, rusmiddelproblem, sosiale problemer eller nedsatt funksjonsevne. Kommunens ansvar innebærer plikt til å planlegge, gjennomføre, evaluere og korrigere virksomheten, slik at tjenestenes omfang og innhold er i samsvar med krav fastsatt i lov eller forskrift.»

Opplæringslova: «Elevane og lærlingane skal utvikle kunnskap, dugleik og holdningar for å kunne meistre liv sine og for å kunne delta i arbeid og fellesskap i samfunnet. Dei skal få utfalde skaparglede, engasjement og utforskartrong. Opplæringa skal tilpassast evnene og føresetnadene hjå den enkelte eleven . Elevar som ikkje har eller som ikkje kan få tilfredsstillande utbytte av det ordinære opplæringstilbodet, har rett til spesialundervisning . Alle elevar har rett til eit trygt og godt skulemiljø som fremjar helse, trivsel og læring.»

3 Status Kunnskap om veteraners levekår

Levekårsundersøkelsen blant veteraner ble gjennomført høsten 2012, og er en utvalgsundersøkelse bestående av personer som har deltatt i internasjonale operasjoner for Forsvaret eller Politiet. I denne undersøkelsen kommer det fram at mange veteraner har vært involvert i alvorlige hendelser under tjeneste. Likevel beskriver veteranene tjenesten i utlandet som positiv, men opplevelsen av hvordan de blir møtt av samfunnet ellers er noe mer negativ. Veteraner har minst like god både fysisk og psykisk helse som andre grupper. Både når man ser på egenvurdert helse, langvarig sykdom og psykiske vansker er resultatene for forsvarsveteraner omtrent som blant andre.

Det viser seg også at tillit til medmennesker er like høy blant veteraner som blant andre, men veteranene rapporterer likevel oftere enn andre at folk rundt dem viser lite interesse for det de gjør.

Mange av forsvarsveteranene er heltids yrkesaktive. Det viser seg også at sykefraværet blant denne gruppen er omtrent som hos andre yrkesaktive. Men det betyr ikke at ikke utenlands tjenesten kan påvirke veteranenes hverdag. Analysen tyder på at negative opplevelser i tjenesten i noen grad øker faren for å falle ut av arbeidsmarkedet.

Litt i motsetning til sjeldnere bruk av allmennlege, ser det ut til at forsvarsveteraner noe oftere gjør bruk av spesialisthelsetjenester.

I følge Forsvaret er det offisielle tallet i januar 2020 «mindre enn 10 stykker» i Åmli kommune. Forsvarets personell- og vernepliktssenter, som «eier» tallene på vegne av Forsvaret, ønsker ikke å oppgi det nøyaktige tallet når dette er mindre enn 10. Dette av personvernmessige årsaker.

Tallet «mindre enn 10» omfatter dog kun veteraner som har gjort internasjonal tjeneste siden 1978 (UNIFIL/Sør-Libanon) og frem til i dag. Norge har deltatt i internasjonale militære operasjoner siden 1947, men dessverre har Forsvaret i dag ikke detaljert kontroll på personellet som gjorde sin tjeneste i perioden 1947-1977. Dette da forsvarets personelloversikter fra denne tiden ikke inneholder personnummeret (11 siffer) til den enkelte soldat. Dette gjør at forsvarret ikke kan sammenholde sine oversikter for denne gruppen soldater opp mot Folkeregisteret (slik som de kan for gruppen veteraner med tjeneste fra 1978 og frem til i dag).

Forsvaret har imidlertid kontroll på at litt over 100 000 personer (totalt) har deltatt på vegne av Norge i internasjonale operasjoner i perioden fra 1947 og frem til i dag. Forsvarets beregninger tilsier at ca. 65 000 av disse veteranene lever i dag. Av disse 65 000 veteranene har de detaljert kontroll på ca. 39 000 i sine personellregistre. Dette gjør at de ofte bruker å gange opp sine «offisielle» tall over bosatte veteraner i en kommune med 1,5. Dette igjen gjør at det i Åmli kommune mye trolig bor mellom 10-15 veteraner (gamle som unge).

3.1 Forsvarets arbeid med veteraner

Forsvarets veteran tjeneste (FVT) skal lede og koordinere gjennomføringen av en rekke tiltak, for å styrke anerkjennelse og ivaretagelse av veteraner. For å gjøre dagens tilbud lettere tilgjengelig ønsker veteran tjenesten å fungere som "Én dør inn". Det betyr, at den som kontakter FVT kan få profesjonell bistand til å vurdere sin situasjon og til å finne veien videre.

Forsvaret har en rekke tilbud til veteraner og deres familier både før, under og etter tjeneste i internasjonale operasjoner. Forsvaret har et oppfølgingsansvar i ett år etter hjemkomst. Noen tilbud og kontaktpunkter kan benyttes hele livet.

Det er laget et Oppfølgingsreglement som sier hva som skal og bør gjøres for veteran familiene når et familiemedlem reiser ut. Informasjon er noe av det viktigste man kan bidra med til familiene, det gir trygghet. Underveis oppfordres det til en samling for pårørende for å snakke om de utfordringene man møter. Ved hjemkomst skal familiene inviteres til å delta på medaljeseremoni. Her gis det også informasjon om hvordan oppdraget har forløpet seg, og hvor man kan ta kontakt i tiden etterpå. Det snakkes også om hvilke utfordringer veteranen kan oppleve i tiden etter hjemkomst.

Veteranene med partner tilbys PREP - kurs (samlivskurs) før utreise og i inntil ett år etter hjemkomst.

Militærmedisinsk poliklinikk og Kontor for psykiatri og stress tilbyr rådgivning både for veteraner og helsepersonell. I samarbeid med Veteranforbundet SIOPS, samt Psykologforeningen, Legeforeningen, og ledende forskere og behandlere fra universitetsmiljø og Forsvaret, har Rådet for psykisk helse utviklet et 24 - timers meritterende kurs som har godkjenning fra lege - og psykologforeningene. Denne er blitt holdt i 2015, 2016 og 2017.

3.2 Norges Veteranforbund for Internasjonale Operasjoner - NVIO

NVIO er Norges største interesseorganisasjon for personell som har deltatt i internasjonale operasjoner og deres pårørende. NVIO består av ca. 7500 medlemmer og har 59 lokalforeninger over hele Norge. De består av seks veteraner fra dagens internasjonale operasjoner og tilbake til Tysklandsbrigaden.

NVIO er en politisk nøytral organisasjon som arbeider for å fremme interessene til veteraner og der es pårørende.

3.3 Skadde i internasjonale operasjoner- veteranforbundet SIOPS

Interessepolitisk veteranorganisasjon som jobber utelukkende for skadde veteraner. I tillegg til å jobbe interessepolitisk og med folkeopplysning, tilbys også rådgivning til enkeltveteraner. Mye av denne rådgivningen handler om å kartlegge situasjonen og navigere videre inn i profesjonelt hjelpeapparat.

Likemannsnettverket POC – Point of contact hjelper veteraner til å navigere I det offentlige hjelpeapparatet. SIOPS utvikler et behandlernettverk bestående av fastleger og behandlere med særlig interesse og/eller kompetanse på veteraners psykiske helse, og som ønsker å ta imot veteraner som pasienter.

Økonomisk Overblikk er gratis lavterskels rådgivningstilbud fra Veteranforbundet SIOPS til veteraner.

SIOPS er tilknyttet et advokatnettverk med advokater som har særlig kompetanse på og/eller interesse for veteransaker i SPK og det norske rettsvesen.

3.4 Regionalt ressurscenter om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging - RVTS

Kommunen skal, i samarbeid med RVTS, vurdere å tilby meritterende kurs for leger og annet helsepersonell om traumer, med særlig fokus på krigsopplevelser for å øke traume - kompetansen i de kommunale helsetjenestene.

4 Aktuelle tjenester og tilbud i kommunen

4.1 Lavterskel tilbud til veteranen

Fastlege: Ved udekket helsebehov etter endt tjeneste, er fastlegen den første veteranene møter i kommunehelsetjenesten, og den som henviser til spesialisthelsetjenesten og andre tiltak når det er nødvendig. Fastlegens ansvarsområde er å forebygge, diagnostisere og behandle somatiske og psykiske lidelser.

Psykososial oppfølging: Psykisk helsehjelp ved Psykisk helse og Rus vil også kunne være aktuell. Tilbudet er for alle innbyggere i Åmli kommune over 18 år som opplever en periode i livet der man strever. Tilbud er rettet mot innbyggere med psykiske helseutfordringer eller avhengighet, som ikke allerede har et behandlingstilbud.

4.2 Ivaretagelse av familier

Helsestasjoner

Åmli helsestasjon skal være oppmerksom på eventuelle behov for ekstra støtte og veiledning til familier der ett familiemedlem er, eller har vært, i internasjonale operasjoner. Disse barna kan ha belastninger som kan forstyrre basal trygghet og konsentrasjon i skolehverdagen. Noen ganger kan de også gi endret adferd hos barnet. Helsesykepleier kan sikre oppfølging av familien, og ha et særlig øye for barna i familien som en møter i helsestasjon og skolehelsetjeneste. Om nødvendig kan helsesykepleier henvise videre til andre støtte - og hjelpetilbud, som for eksempel kommunal psykologtjeneste.

Helsesykepleier kan også være en god støtte for familien og kan gi informasjon om andre støtte - og hjelpetilbud.

Skoler og barnehager

Barnehager og skoler har en viktig oppgave i å vurdere om et barn har det vanskelig. Dette gjøres fortløpende for alle barn i barnehage og skole.

For barn og ungdom med en forelder i utenlandstjeneste for Forsvaret vil fravær av foreldre over lengre tid kunne være en utfordring. Foreldres tjeneste i krigsområder vil kunne ytterligere forsterke barnets reaksjoner. Det viktigste bidraget fra kommunen kan være å se og støtte de barna som sliter pga av fars eller mors utenrikstjeneste i krigsområde. Forsvarets veteranertjeneste, RVTs og helsesøstre og sosialrådgiver ved skolene, kan være viktige ressurser, forutsatt at de har riktig kompetanse.

Både barnehager og skolene i Åmli har opprettet ressursteam som kan drøfte utfordringer tverrfaglig og som kan henvise videre til rett hjelpeinstans ved behov.

Skolene bør vurdere å benytte lokale veteraner i undervisningen, for eksempel i forbindelse med FN dagen eller der det vil passe med undervisningsplaner. Dette for å synliggjøre veteranenes bidrag i internasjonale operasjoner.

5 Utfordringer

Forsvaret har en rekke tiltak rettet mot veteranene og deres familier.

Samtidig har offentlige aktører og instanser en viktig rolle med tanke på anerkjennelse, ivaretagelse og oppfølging av denne gruppen. Dette omfatter både kommunale tjenester, men også spesialisttjenester, som medfører at den enkelte veteran kan oppleve å måtte forholde seg til en rekke ulike tjenesteytere gitt de behov de måtte ha.

5.1 Anerkjennelse

Seremonier og offentlige markeringer er et viktig og synlig uttrykk for samfunnets anerkjennelse av både innsatsen og den enkelte veteran. Dette bidrar til å ivareta historien og knytter bånd mellom veteraner og samfunnet. Lokale markeringer er av betydning for å favne flest mulig og bidrar til å synliggjøre at veteraner også er en del av lokalsamfunnet.

Samtidig kan kommunene bidra til at veteranenes anerkjennelse i det offentlige øker, og legge til rette for at veteranene kan bidra positivt i kommunen.

Forsvaret har de siste ti årene opparbeidet seg betydelig erfaring og kunnskap om anerkjennelse, ivaretagelse og oppfølging av veteraner. Forsvarets minnedag ble innført i 2007, etter ønske fra overlevende og pårørende. Minnedagen er for å minnes alt personell som har mistet livet i tjeneste. Dagen markeres ved Forsvarets avdelinger i Norge og utlandet.

Utvikling av en kommunal veteranplan vil bidra til å synliggjøre kommunens ansvar for veteranene og vil være en viktig anerkjennelse i seg selv.

Åmli kommune ønsker å vise anerkjennelse av innsatsen som veteranene har gjort gjennom deltakelse i internasjonale operasjoner. Denne planen skal bidra til at Åmli kommune blir et godt sted å bo for veteraner, og forplikter samtidig kommunen til å tilrettelegge for en god ivaretagelse.

Alle som har vært ute i internasjonal tjeneste for Norge kommer hjem med kompetanse som er svært viktig, også for det norske arbeidslivet. Veteraner har bl.a. betydelig kompetanse på teamarbeid men samtidig kunne arbeide selvstendig. Mange har også kompetanse på beredskap og sikkerhet. Denne kompetansen kan både kommunen, næringslivet og frivilligheten i enda større grad se og ta i bruk.

5.2 Kunnskap

Det er behov for mer kunnskap om og forskning på familiemessige utfordringer knyttet til internasjonale operasjoner, og særlig kartlegging av barns reaksjoner på foreldrenes deltakelse i denne type oppdrag. Det er viktig at personellet og deres familier blir gjort oppmerksom på vanlige utfordringer i en slik livssituasjon og muligheter for hjelp og rådgivning ved behov.

For veteraner som har et oppfølgingsbehov, er det viktig å bli møtt med kunnskap i helse - og oppvekst sektoren og i tjenester i sivil forvaltning. Regjeringen har gitt føringer om å bedre kompetansen hos personell i offentlig sektor som ofte kommer i kontakt med person fra internasjonal tjeneste og deres pårørende. Statlige organer tilbyr kurs og opplæringspakker blant annet i stressrelaterte lidelser og militærpsykiatri.

Personell på skoler og i barnehager bør ha kompetanse på dette feltet slik at de er i stand til å yte den hjelpen og støtten barna trenger og være bevisst denne problematikken for å kunne forebygge og legge til rette i de tilfeller det er behov for dette. Skole og barnehage vil være avhengig av et godt samarbeid med foreldrene. Kunnskap hos de ansatte vil kunne bidra til dette.

5.3 Forpliktende samarbeid – en dør inn

Veteranene har deltatt i operasjoner på vegne av den norske stat. Selv om de ikke har formelle rettigheter som gir prioritet i det sivile helse - og velferdstilbudet, er det et viktig ledd i anerkjennelsen av deres innsats at de opplever tjenestene som tilgjengelig og samordnet. Det å ha tjenestegjort i operasjoner i utlandet kan medføre at en opplever situasjoner som en ellers ikke ville kommet opp i, og som kan medføre behov for en eller annen form for oppfølging. For mange kan det da være naturlig å få oppfølging i helsevesenet.

Kommunen bør legge til rette for at veteraner og veteraners familie kan få rett hjelp til rett tid, slik at de opplever seg anerkjent, forstått og ivaretatt før, under og etter internasjonal tjeneste for Norge.

Implementering av tiltak i en kommunal plan vil kunne bidra til dette. Det er viktig å etablere et godt sivil - militært samarbeid der hvor dette faller naturlig. Åmli kommune har ikke noe formelt samarbeidsmøte med Forsvarets veteran tjenester eller veteran organisasjoner.

Kommuner bør følgelig ha et lokalt samarbeid med Forsvaret der de har avdelinger. Forsvarets veteran tjenester vil alltid kunne være et kontaktpunkt for kommunene og veteranene.

6 Satsingsområder, mål og tiltak

6.1 *Anerkjennelse og samarbeid mellom relevante aktører*

Mål: Åmli kommune viser anerkjennelse og ivaretagelse av veteraner

Tiltak: På den nasjonale veterandagen 8. mai inviterer ordfører veteraner og deres familier til et fast arrangement. Det er et eget minnesmerke for falne i Åmli kommune i Stasjonsparken.

Det er ønskelig at man hvert år i samråd med organisasjonene og kommunen, kan arrangere en verdig tilstelning for veteraner og deres pårørende på stedet. Det inviteres til samarbeidsmøte mellom veteran organisasjoner og representanter fra kommunen. Kommunen i samarbeid med næringslivet øker fokus på den særlige kompetansen veteraner besitter.

6.2 *Informasjon*

Mål: Informasjon om kommunale tjenestetilbud er tilgjengelig

Tiltak: Etablere en nettside som gir informasjon om veteraner og kommunens tiltak overfor veteraner og deres familier, til ansatte i barnehage og skole, fastleger og til veteraner og deres familie.

6.3 *Kompetanse*

Mål: Ansatte i Åmli kommune som kommer i kontakt med veteraner, har tilstrekkelig kompetanse om veteraners særskilte behov.

Tiltak: Opplæring til ansatte i skole og barnehage om barns reaksjoner når foreldre drar i utenlandsoppdrag. Opplæringen skal bygge på et familieperspektiv. Formidling av kurs i regi av RVTS for fastleger og annet helsepersonell i kommunen om traume med særlig fokus på krigsopplevelser. Formidle brosjyre og informasjon fra Forsvarets tilbud. NAV Åmli sikrer at hele kontoret har kunnskap og kan samarbeide i oppfølging av krigsveteranen Felles fagdag med for nøkkelpersonell innen psykisk helse og rus tjenester, skole, barnehage, skolehelsetjeneste og helsestasjon.

6.4 *Forpliktende samarbeid*

Mål: Det er god koordinering av tiltakene som rettes mot veteraner og deres familier

Tiltak: Det etableres ett kontaktpunkt som kan formidle henvendelser fra veteraner til nøkkelpersoner med kompetanse på veteraners særlige behov.

Veteranen får informasjon og tilbud om etablering av ansvarsgrupper ved behov. Virksomhet for psykisk helse og rus tjenester gir tilbud til veteraner som trenger bistand

Informasjon og kontakter innen veteranivaretagelse.

Forsvarets tilbud:

Forsvarets veteranjeneste / åpen dør for veteraner

Tlf: 80 08 50 00

E-post: veteraner@mil.no

Forsvarets veteransenter

Tlf: 62 82 01 00

NVIO - Norges veteranforbund for internasjonale operasjoner, Arendal

www.aust-agder.nvio.no

Tlf: 93 03 45 85

Kameratstøtte.no - en nettbasert veiledningsstøtte for veteraner og familien

SIOPS - skadde i internasjonale operasjoner

<http://www.siops.no>

Tlf: 22 69 56 50

Kompetansemiljøet for veteransaker i NAV

NAV kontoret i Elverum er landsdekkende og har spesialkompetanse på veteransaker. De kan kontaktes direkte for bistand i enkeltsaker.

Tlf: 55 55 33 33

RVTS sør - Regionalt ressursenter for vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging, Kristiansand

www.Rvtssor.no

Tlf: 22 58 60 00

Trenger du hjelp til noe?

Fastlege

Familievernkontoret

